

- С. А. Миронова – М., 2007 – 154 с.
4. Степанова О. А. Основные направления оптимизации коррекционно-образовательного процесса в ДОУ (группах) для детей с нарушениями речи / О. А. Степанова // Логопед. – 2004. – № 4. – С. 4–13.
  5. Степанова О. А. Организация логопедической работы в ДОУ / О. А. Степанова – М., – 2007 – 68 с.
  6. Токарев А. А. Совместная работа педагога-психолога и учителя-логопеда с детьми 6-7 лет / А. А. Токарев, Е. П. Спиридонова // Молодой ученый. – 2012. – №3. – С. 406–408.

УДК 376.36

А. І. Кравченкокандидат педагогічних наук, професор
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка**Т. О. Колодяжна**магістрант спеціальності
Спеціальна освіта
(Логопедія. Спеціальна психологія)
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ДИСЛЕКСІЄЮ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

Статтю присвячено проблемі психолого-педагогічного супроводу молодших школярів із дислексією в умовах сучасної загальноосвітньої школи. Розглядаються питання розробки методики розвитку навичок читання у даній категорії дітей.

Стаття посвячена проблеме психолого-педагогического сопровождения младших школьников с дислексией в условиях современной общеобразовательной школы. Рассматриваются вопросы разработки методики развития навыков чтения у данной категории детей.

The article is devoted to the problem of psychological and pedagogical support of younger schoolchildren with dyslexia in the conditions of a modern comprehensive school. The development of methods for the development of reading skills in this category of children is considered.

Ключові слова: дислексія, розвиток навичок читання, методика початкового навчання, психолого-педагогічний супровід.

Ключевые слова: дислексия, развитие навыков чтения, методика начального обучения, психолого-педагогическое сопровождение.

Key words: dyslexia, development of reading skills, methods of primary education, psychological and pedagogical support.

Постановка проблеми. Для того щоб забезпечити дитині з особливими освітніми потребами якісне навчання, необхідно розуміти, як співвідносяться її індивідуальні особливості з реаліями сучасної освіти. Діти зі схильністю до дислексії нерідко зустрічаються серед молодших школярів. Дислексія – це поліфакторний розлад, в патогенезі якого провідну роль можуть грати як мовленнєві проблеми, так і регуляторні, моторні або візуально-просторові труднощі [2, с. 55].

Дана категорія дітей неоднорідна за механізмами і симптоматикою порушень, чим і визначається необхідність їх спеціального психолого-педагогічного супроводу. Логопед та психолог можуть розробити індивідуальну програму розвитку недостатньо сформованих психічних функцій, що становлять основу навички читання. Така програма враховує індивідуальні особливості дитини, структуру її порушення і являє собою варіативну частину системи психолого-педагогічної допомоги в загальноосвітній школі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Порушення читання є достатньо поширеним порушенням мовлення у дітей молодшого шкільного віку (М. Бурлакова, С. Іваненко, О. Корнєв, Ю. Новікова, Р. Лалаєва, В. Тарасун, А. Ястребова та інші). Проблемам дислексії присвятили свої наукові праці зарубіжні вчені (Beneventi, Tonnesen, Ersland, Blomert, Willems, Chung, Ho, Gooch, Snowling, Hulme, Helland, Plante, Hugdahl, та інші).

Мета статті – висвітлити особливості психолого-педагогічного супроводу молодших школярів із дислексією в умовах сучасної загальноосвітньої школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема дислексії (Specific reading disability) – порушення здатності до оволодіння навичками читання і письма, залишається досить актуальною і надзвичайно соціально гострою у всьому світі. Зростання чисельності дітей із симптомами дислексії, або як її називають «хворобою неписьменності», викликає значні труднощі їх навчання спочатку в школах, а потім у вищих навчальних закладах [1, с. 88].

Ускладненість при читанні, нездатність ясно висловлювати свої думки, безліч граматичних помилок на письмі, поганий почерк і дефіцит уваги – все це призводить до великих психологічних проблем дітей-дислексиків у процесі їх навчання.

Як правило, цю нездатність часто приписують лінії та впертості. Почуття, які формуються в учня-дислексика в школі – це невпевненість, бездарність, нестача віри в свої сили. При зіткненні з удаваними йому непереборними труднощами в навчанні, ці почуття посилюються і можуть відбитися на його поведінці в школі та поза нею, а також на психічному статусі в цілому [5, с. 301].

В процесі навчання дислексик стикаються не тільки з проблемами психологічного характеру (тому їх називають «дітьми, що страждають на дислексію»), а й відчувають значні труднощі у соціальній адаптації.

На сьогодні, загальне число вправ в букварях і абетках в порівнянні з минулими десятиліттями збільшилася. Таких об'ємних підручників методика раніше не знала. Азбуки формату А4 видаються в двох томах по 100-150 сторінок кожен. А чи збільшилася кількість годин, відведена програмою на букварний період? Ні. Отже, зменшено час безпосереднього навчання читання [2].

У цих умовах діти зі схильністю до дислексії стикаються з непосильним завданням. Відрізняючись від однолітків відставанням у розвитку низки психічних функцій, приходячи до школи вони або не вміють читати, або мають початкові навички читання по складам, та повинні оволодіти грамотою швидко і за букварем, який на них не розрахований. Напрошується висновок про необхідність технології розвитку навички читання, яка, перебуваючи в рамках психологопедагогічного супроводу, відповідала б темпам і послідовності початкового навчання та одночасно додала б ті труднощі, які виникають при оволодінні грамотою у дітей зі схильністю до дислексії.

Найбільш загальними принципами її побудови можна вважати:

1) співвіднесеність з програмою початкової освіти в частині основних складових методики навчання грамо-

ти: часу і послідовності вивчення матеріалу;

2) компенсацію неповної відповідності наявного методичного інструментарію (навчальних посібників, методичних розробок) освітнім потребам школярів зі схильністю до порушень читання;

3) впровадження спеціальних методів формування і автоматизації навичок читання в учнів зі схильністю до дислексії, що дозволяють компенсувати їх загальні найхарактерніші труднощі [4, с. 2020].

Вчителю, логопеду, будь-якому педагогу, який стикається з такими дітьми, як повітря потрібні, перш за все, матеріали для читання. Не можна навчитися читати, не читаючи. Необхідна розробка корпусу вправ і текстів, які супроводжували б шкільну програму, але при цьому враховували найбільш типові проблеми формування навички читання в цьому віці та вирішували спеціальні завдання. Педагог повинен мати можливість відстежувати доступність завдань, ступінь допомоги зі свого боку, здійснювати поточний і підсумковий контроль. Матеріали корекційного навчання могли б використовуватися на логопедичних заняттях із молодшими школярами, незалежно від механізму порушення.

На першому корекційному етапі основною умовою виконання завдань із розвитку слухових функцій та операцій (загальних слухових функцій та фонематичних процесів) має бути їх виконання без опори на власне вимовляння. Для завдань із розвитку зорових функцій та операцій, як найскладніший для цього рівня, слід використовувати матеріал букв та їхніх елементів [2].

На другому корекційному етапі (середній рівень складності) роботу слід спрямовувати на розвиток таких функцій та операцій: слухових – сприймання, уваги, пам'яті, контролю (матеріал має містити звуки, які учні вимовляють неправильно); фонематичних процесів – сприймання (з опорою на еталонну вимову педагога), аналізу й синтезу (з опорою на власну вимову) та уявлення; ієрархічно вищого рівня зорових – сприймання, уваги, пам'яті, контролю – на матеріалі елементів слів (складів) та

окремих словах із залученням читання вголос [2].

На третьому корекційному етапі (найвищий рівень складності) слід проводити роботу, спрямовану на вдосконалення: слухових функцій та операцій (логопед уводить до завдань слова, фонетично насичені акустико-артикуляційно близькими звуками, а також складними за вимовлянням); фонематичних процесів – уявлення, аналізу та синтезу – лише за уявленням (без залучення слухової та артикуляційної аналізаторних систем); зорових функцій та операцій – сприймання, уваги, пам'яті, контролю – на матеріалі словосполучень, речень та уривків із тексту [2].

У зв'язку з психологічними особливостями учнів-дислексиків, необхідно залучати до роботи з ними шкільного психолога, який надасть рекомендації вчителям та логопеду щодо роботи з такою дитиною [3].

Вивчення існуючих методик виявлення дислексії у дітей показало, що закордоном існують стандартизовані методики діагностики дислексії (WORD, WRAT, WRMT, GORT та інші). Створені технічні пристрої для діагностики порушень читання на основі реєстрації рухів очей в процесі читання і за характерними порушень стійкості фіксації погляду, що є непрямою ознакою дислексії [6, с. 200].

В Україні дислексія виявляється дуже рідко або не виявляється зовсім. Для україномовних дітей поки існує досить мала кількість методик, які вимагають, як правило, трудомісткого, складного комплексу обстежень і можуть проводитися тільки в спеціалізованих умовах. Спрямовані вони в основному на виявлення групи ризику дітей дошкільного та молодшого шкільного віку (диференціальна діагностика). У більшості шкіл застосовується традиційне «шкільне» оцінювання якості читання і письма, яке, на жаль, не дозволяє виявити дислексію, і діти часто залишаються медіагностованими.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Отже, описана проблема психолого-педагогічного супроводу молодших школярів із дислексією є наразі досить актуальною та потребує подальшого більш ґрунтовного дослідження.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо в розробці та апробації методики подолання дислексії в учнів молодшого шкільного віку в умовах шкільного логопункту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Величенкова О. А. *Формирование навыка чтения у детей с предрасположенностью к дислексии в условиях современного начального образования* / О. А. Величенкова // Педагогический журнал. – 2016. – № 1. – С. 87–01.
2. Льяна В. М. *Аналіз сформованості навички читання в учнів молодших класів спеціальної школи для дітей з ТПМ* / В. М. Льяна // Теорія і практика сучасної логопедії : зб. наук. праць. – К. : Актуальна освіта, 2006. – Вип. 3. – С. 55–62.
3. Ковшиков В. А. *Психолінгвістика. Теория речевой деятельности* : [учеб. пособие] / В. А. Ковшиков, В. П. Глухов. – М. : АСТ : Астрель, 2007 – 318 с.
4. Beneventi H. *Dyslexic children show short-term memory deficits in phonological storage and serial rehearsal: an fMRI study* / H. Beneventi, F. E. Tonnesen, L. Ersland // *International journal of neuroscience*. 2009. – No. 119. – P. 2017–2043.
5. Blomert L. *Is there a causal link from a phonological awareness deficit to reading failure in children at familial risk for dyslexia?* / L. Blomert, G. Willems // *Dyslexia*. – 2010. – No. 16 (4). – P. 300–317.
6. Gooch D. *Time perception, phonological skills and executive function in children with dyslexia and/or ADHD symptoms* / D. Gooch, M. Snowling, C. Hulme // *Journal of child psychology and psychiatry*. – 2011. – No. 52 (2). – P. 195–203.